

PRIVREMENO ZAUSTAVLJANJE PLOVILA UNUTARNJE PLOVIDBE

*Prof. dr. sc. Jasenko Marin **

U radu se proučavaju izvori hrvatskog prava koji uređuju materiju privremene mjere zaustavljanja plovila unutarnje plovidbe. Analiziraju se relevantne odredbe Protokola broj 2 kao sastavnog dijela Konvencije o upisu brodova unutarnje plovidbe koja obvezuje Republiku Hrvatsku. Rješenja Protokola broj 2 uspoređuju se s odredbama Pomorskog zakonika i Ovršnog zakona kao podređenih izvora prava. Upozorava se na važne razlike između navedenih izvora u pogledu uređenja privremenog zaustavljanja plovniha objekata kao i na ne uvijek odgovarajuću primjenu pomorskih propisa. Iznosi se prijedlog legislativnih izmjena prema kojima bi to pitanje bilo sustavno uređeno u budućem zakoniku unutarnje plovidbe. Odredbe o privremenom zaustavljanju plovila koje bi bile inkorporirane u taj zakonik sadržajno bi odgovarale rješenjima Protokola broj 2.

Ključne riječi: privremeno zaustavljanje plovila unutarnje plovidbe, Protokol broj 2 Konvencije o upisu plovila unutarnje plovidbe, privremena mjera, pravo unutarnje plovidbe, pomorsko pravo.

1. UVOD

Plovila unutarnje plovidbe, kao i pomorski brodovi, stvari su koje u pravilu imaju sličnu namjenu i obilježja. Kada se tome pridoda činjenica da je na međunarodnoj razini postignut znatno viši stupanj ujednačenog uređenja materije pomorskog prava u odnosu na materiju unutarnje plovidbe, tada se lako može zaključiti da u pogledu pravnog uređenja većine pitanja iz unutarnje plovidbe najjednostavnije i najefikasnije rješenje predstavlja odgovarajuća pri-

* Dr. sc. Jasenko Marin, profesor Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Trg maršala Tita 14, Zagreb.

mjena “dobrih starih i u praksi provjerenih” izvora pomorskog prava. Primjenu te “pravne tehnologije” moguće je zamijetiti i u pogledu uređenja materije privremenog zaustavljanja plovnih objekata. Tom privremenom mjerom sud zabranjuje da određeni plovni objekt napusti luku u kojoj se trenutno nalazi. Na taj način taj plovni objekt postaje “imobilizirana” znatna imovinska vrijednost iz koje će se u kasnijem eventualnom ovršnom postupku moći namiriti tražbina predlagatelja osiguranja, kasnijeg ovrhovoditelja.

Prema nacionalnim propisima velikog broja zemalja kao i prema relevantnim međunarodnim ugovorima ta je privremena mjera moguća i u pogledu pomorskih brodova i u pogledu plovila namijenjenih za plovidbu unutarnjim vodama (rijekama, jezerima, kanalima).¹ I u domaćoj sudskoj praksi može se zamijetiti tendencija da se pitanja vezana uz privremeno zaustavljanje plovila unutarnje plovidbe rješavaju tako da se, pojednostavljeno i bez dublje analize, odlučuje jednako kao da je riječ o pomorskim brodovima, što otvara vrata ustaljenoj primjeni posebnih i općih propisa pomorskog ovršnog prava i prava osiguranja.

Cilj ovoga rada je provjera ispravnosti stajališta da se sva pitanja vezana uz privremeno zaustavljanje plovila unutarnje plovidbe rješavaju pukom *copy-paste* primjenom analognih odredaba propisa pomorskoga prava. Pritom će se proučiti i usporediti relevantni nacionalni i međunarodni izvori pomorskog prava i prava unutarnje plovidbe kao i njihova primjena u sudskoj praksi. Tako se dolazi do zaključka o hijerarhiji pravnih izvora koji uređuju ovo pitanje i iznose prijedlozi o uređenju ove materije *de lege ferenda*.

2. PRAVNO UREĐENJE PRIVREMENE MJERE ZAUSTAVLJANJA PLOVILA UNUTARNJE PLOVIDBE

2.1. Pojam, osnovna obilježja i pravni izvori

Da bi se definirala privremena mjera zaustavljanja plovila unutarnje plovidbe, potrebno je prethodno poznavati opću definiciju privremenih mjera kao i definiciju plovila unutarnje plovidbe. U teoriji su dane brojne defini-

¹ Iz sličnih razloga privremena mjera zaustavljanja i čuvanja dopuštena je i u pogledu zrakoplova, v. čl. 167. - 175., a osobito čl. 170. i 171. Zakona o obveznim i stvarnopravnim odnosima u zračnom prometu, Narodne novine, br. 132/98, 63/07, 134/09.

cije privremenih mjera. Kao najpotpuniju valja izdvojiti definiciju profesora Mihajla Dike koji je ovaj institut definirao kao "...sredstva vremenski ograničenog osiguranja (u nekim slučajevima supsidijarnoga karaktera) budućeg ostvarenja tražbine (konzervacijska funkcija), ali, u određenim slučajevima, i sredstva kojima se ostvaruje vremenski ograničeno, djelomično ili potpuno, namirenje tražbine prije njenoga utvrđenja ovršnom ispravom (anticipativna funkcija), odnosno sredstva provizornoga uređenja odnosa među strankama do njihovog konačnog uređenja pravomoćnom ili ovršnom odlukom (regulacijska funkcija), koje se, u pravilu, određuju ako se učini vjerojatnim postojanje tražbine te ako se učini vjerojatnim ili opasnost da bi bez takve mjere bilo onemogućeno ili znatno otežano ostvarenje tražbine, ili da je mjera potrebna da bi se spriječilo nasilje ili nastanak nenadoknadive štete koja prijeti, ili da je iz drugih važnih razloga potrebno mjerom privremeno urediti sporni odnos među strankama..."²

Predmet na kojem se provodi privremena mjera zaustavljanja (dalje u tekstu: privremeno zaustavljanje) je plovilo unutarnje plovidbe. Temeljni hrvatski zakonski propis koji uređuje materiju unutarnje plovidbe je Zakon o plovidbi i lukama unutarnjih voda (dalje u tekstu: ZPLUV) koji u čl. 1., t. 4. uređuje da je plovilo unutarnje plovidbe plovni objekt namijenjen za plovidbu ili plutanje unutarnjim vodama.³ Međutim, ZPLUV ne sadržava odredbe o ovrsi i osiguranju na plovilima. U skladu s tim, on nema ni odredaba o bilo kakvim privremenim mjerama kao sredstvom osiguranja tražbina.⁴ Taj nedostatak posebnih odredaba ZPLUV rješava općenitom odredbom čl. 2., st. 1. kojom je propisano da na pitanja koja nisu uređena u ZPLUV-u na odgovarajući način valja primijeniti Pomorski zakonik (dalje u tekstu: PZ).⁵ Taj propis sadržava odredbe o privremenim mjerama općenito kao i odredbe o zaustavljanju broda, i to u Dijelu devetom (Ovrha i osiguranje na brodu i teretu), glavi IV. (Osiguranje), čl. 951.

² Dika, M., *Vrste privremenih mjera prema Ovršnom zakonu*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 19, Supplement, 1998., str. 750.

³ ZPLUV, Narodne novine, br. 109/07, 132/07. Unutarnje vode su prema čl. 1., t. 1. ZPLUV-a rijeke, kanali i jezera, osim rijeka jadranskog sliva u dijelu toka kojim se obavlja pomorska plovidba.

⁴ I o nekim drugim pitanjima ZPLUV nema posebnih odredaba. Primjerice, u pogledu prijevoza putnika ZPLUV nema nikakvih imovinskih odredaba.

⁵ PZ, Narodne novine, br. 181/04, 76/07, 146/08, 61/11. Pitanje primjene PZ-a na ovrhu i osiguranje na brodu kao i pitanje nadležnosti sudova za određivanje i provedbu ovrhe i osiguranja uređeni su u čl. 841. - 851.

- 964. Nadalje, PZ upućuje i na podrednu odgovarajuću primjenu odredaba Ovršnog zakona (dalje u tekstu: OZ).⁶

Odredbe PZ-a o privremenom zaustavljanju pomorskih brodova ugledaju se na Međunarodnu konvenciju za izjednačenje nekih pravila o privremenom zaustavljanju pomorskih brodova iz 1952. (dalje u tekstu: Konvencija iz 1952.) koja obvezuje Republiku Hrvatsku.⁷ PZ ne definira privremeno zaustavljanje broda koje bi se moglo analogijom primijeniti na definiciju privremenog zaustavljanja plovila unutarnje plovidbe. Ipak, iz sadržaja odredaba PZ-a koje uređuju tu materiju, a imajući u vidu njegovu osnovnu svrhu - osiguranje tražbina, privremeno zaustavljanje moglo bi se definirati kao privremena mjera radi osiguranja određenih u zakonu navedenih tražbina predlagatelja osiguranja koja se provodi na temelju sudske zabrane odlaska broda (analogno plovila) iz luke.⁸ Iako su odredbe PZ-a uređene po uzoru na Konvenciju iz 1952. koja, kako je već navedeno, obvezuje Republiku Hrvatsku, u pogledu privremenog zaustavljanja plovila unutarnje plovidbe nema mjesta izravnoj primjeni Konvencije iz 1952. jer već sama ta Konvencija u svom imenu ograničava svoje područje primjene na privremeno zaustavljanje isključivo pomorskog broda.⁹

⁶ OZ, Narodne novine, br. 112/12. Općenita odredba PZ-a kojom se upućuje na podrednu odgovarajuću primjenu OZ-a nalazi se u čl. 841., st. 5. Osim toga, u čl. 951. PZ-a propisano je da se privremene mjere radi osiguranja novčananih i nenovčananih tražbina predlagatelja osiguranja određuju uz uvjete utvrđene u OZ-u ako odredbama PZ-a nije drugačije predviđeno.

⁷ Konvencija iz 1952. stupila je na snagu 24. veljače 1956. Republika Hrvatska smatra se strankom Konvencije iz 1952. od 8. listopada 1991. na osnovi notifikacije o sukcesiji ugovora bivše SFRJ. Objavljena je nakon ratifikacije bivše SFRJ u Službenom listu, Međunarodni ugovori, br. 12/67. U toj je Konvenciji zaustavljanje definirano u čl. 1., st. 2., i to kao zadržavanje broda odlukom nadležne sudske vlasti radi osiguranja pomorske tražbine, ali ne zapljena broda radi izvršenja neke presude. Podrobnije o Konvenciji iz 1952. v. Berlingieri, F., *Berlingieri on Arrest of Ships - a Commentary on the 1952 Arrest Convention*, London, 1992.

⁸ Dakle, privremeno zaustavljanje je mjera konzervacijskog karaktera, što znači da je pravozaštitna svrha ove mjere osiguranje budućeg prisilnog namirenja tražbine predlagatelja osiguranja.

⁹ Valja upozoriti na činjenicu da je u pogledu privremenog zaustavljanja brodova donesen još jedan međunarodni ugovor, Međunarodna konvencija o zaustavljanju brodova iz 1999. Ta je Konvencija stupila na snagu na međunarodnoj razini 14. rujna 2011., ali Republika Hrvatska nije njezina ugovornica. Konvencija iz 1999. načelno se primjenjuje na sve brodove, i pomorske i one koji plove unutarnjim vodama, ali države na temelju čl. 10., st. 1., t. a) mogu staviti rezervu s ciljem da ne primjenjuju taj međunarodni

Međutim, u pogledu privremenog zaustavljanja plovila unutarnje plovidbe primijenit će se jedan drugi međunarodni ugovor kojim je obvezana Republika Hrvatska. Riječ je o Konvenciji o upisu brodova unutarnje plovidbe sastavljenoj u Ženevi 1965. (dalje u tekstu: Konvencija o upisu). Hrvatska se posebnom izjavom obvezala i dvama protokolima na Konvenciju o upisu: Protokolom broj 1 o stvarnim pravima na plovilima unutarnje plovidbe i Protokolom broj 2 o privremenom zaustavljanju i prisilnoj prodaji plovila unutarnje plovidbe (dalje u tekstu: Protokol broj 2).¹⁰

Protokol broj 2 u čl. 2. određuje da se on primjenjuje na privremeno zaustavljanje (i ovrhu) bilo kojeg plovila koje je upisano u upisniku neke države ugovornice. Sukladno čl. 15., st. 2. Konvencije o upisu između njezinih država stranaka koje su dale izjavu o njegovu prihvaćanju Protokol broj 2 smatra se sastavnim dijelom Konvencije o upisu.¹¹ Prema tome, Protokol broj 2 primjenjuje se uvijek kada se privremeno zaustavlja plovilo koje je upisano u hrvatskom upisniku plovila unutarnje plovidbe ili u upisniku neke druge države ugovornice Konvencije o upisu koja je dala izjavu o prihvaćanju toga protokola. Protokol broj 2 ne pravi u tom pogledu razliku u pogledu državljanstva, stalnog boravišta, sjedišta ili bilo kojeg drugog statusnog obilježja predlagatelja ili protivnika

ugovor na brod koji nije pomorski. Do sada nijedna država ugovornica nije iskoristila mogućnost stavljanja takve rezerve. Za engleski tekst Konvencije iz 1999. i hrvatski prijevod v. Poredbeno pomorsko pravo - Comparative Maritime Law, vol. 41, br. 156, 2002., str. 44 - 63.

¹⁰ Konvencija o upisu stupila je na snagu 24. lipnja 1982. Republika Hrvatska obvezana je tom Konvencijom i dvama spomenutim protokolima na temelju notifikacije o sukcesiji koja je položena 31. srpnja 2002. Uz Hrvatsku Konvencija o upisu obvezuje Austriju, Bjelorusiju, Francusku, Luksemburg, Crnu Goru, Nizozemsku, Srbiju i Švicarsku. Sve navedene države, osim Nizozemske i Švicarske, dale su poput Hrvatske izjavu o obvezivanju Protokolom broj 1 i Protokolom broj 2. Švicarska i Nizozemska dale su izjavu o obvezivanju samo Protokolom broj 1 o stvarnim pravima na plovilima unutarnje plovidbe. Podaci dostupni na http://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XII-4&chapter=12&lang=en, (10. studenog 2012.). Dakle, u pogledu obvezivanja spomenutim protokolima vrijedi načelo *opt-in* prema kojem države stranke Konvencije o upisu mogu, ali i ne moraju dati izjavu da prihvaćaju jedan (bilo koji), odnosno oba spomenuta protokola.

¹¹ Kada se u ovome radu govori o državama strankama (ugovornicama) Protokola broj 2, pod time se podrazumijevaju države koje su stranke Konvencije o upisu i koje su dale izjavu o prihvaćanju Protokola broj 2.

osiguranja.¹² Štoviše, Protokol broj 2 nema odredbu o njegovoj neprimjeni u pogledu privremenog zaustavljanja (i ovrhe) bez međunarodnog elementa. Preciznije, ne postoji izričita odredba Protokola broj 2 koja bi propisivala da njegove odredbe nemaju utjecaja na nacionalne propise država ugovornica koji uređuju privremeno zaustavljanje na području države čiju zastavu plovilo vije od strane osobe koja ima redovno boravište ili glavno poslovno sjedište u toj državi. Takve odredbe sadržane su u međunarodnim ugovorima koji uređuju privremeno zaustavljanje pomorskih brodova.¹³

Iz navedenog proizlazi da se na pitanje privremenog zaustavljanja plovila unutarnje plovidbe upisanog u upisnik bilo koje države ugovornice Protokola broj 2 imaju primijeniti odredbe toga međunarodnog ugovora, a odredbe ZPLUV-a, odnosno PZ-a kao zakonski propisi koji su po pravnoj snazi ispod Protokola broj 2 primjenjuju se samo u pogledu onih pitanja koja nisu uređena odredbama spomenutoga međunarodnog ugovora. Na ovom mjestu valja tek naglasiti da se prema Protokolu broj 2 privremeno zaustavljanje definira kao hitna mjera koja je odobrena u skladu s određenim odredbama toga protokola kako bi se osiguralo fizičko zadržavanje plovila sa svrhom osiguranja ovrhe tražbine ili nekog drugog prava predlagatelja osiguranja.¹⁴ Ostale odredbe Protokola broj 2 bit će podvrgnute analizi u poglavljima koja slijede.

¹² Valja uputiti i na odredbu čl. 5., st. 2. Protokola broj 2 koja uređuje da, kada se upis u upisnik kojim će se naznačiti određivanje privremenog zaustavljanja, odnosno ovrhe na brodu mora provesti u državi ugovornici različitoj od one u kojoj je plovilo zaustavljeno, odnosno u kojoj je određena ovrha, tada prijedlog za taj upis podnosi ovlašteni djelatnik tijela koje je za to određeno prema propisima države u kojoj se provodi privremeno zaustavljanje, odnosno ovrha. Dakle, ta odredba primjenjuje se samo na slučajeve kada su različite država upisa i država privremenog zaustavljanja, odnosno ovrhe. *A contrario*, ostale odredbe primjenjuju se i u slučaju kada se upisnik plovila (u koji na temelju odredbe čl. 5., st. 1. treba naznačiti da je pokrenut postupak privremenog zaustavljanja, odnosno ovrhe) vodi u istoj državi u kojoj se određuje i provodi privremeno zaustavljanje, odnosno ovrha, *v. infra* t. 2.6.

¹³ Čl. 8., st. 4. Konvencije iz 1952. i čl. 8., st. 6. Konvencije iz 1999.

¹⁴ Čl. 1., t. b) Protokola broj 2. U definiciji je precizirano da privremeno zaustavljanje mora biti odobreno u skladu s čl. 10. i uz poštivanje uvjeta navedenih u čl. 18. Protokola broj 2. Pojam plovila prema čl. 1., t. b) Protokola broj 2 uključuje hidroavion, skelu, bager, dizalicu, uzdižać i svaku drugu sličnu plutajuću napravu ili postrojenje.

2.2. Nadležnost za određivanje i provedbu privremenog zaustavljanja

Protokol broj 2 u čl. 4. određuje da se privremeno zaustavljanje nekog plovila može odrediti i provesti samo u državi u kojoj se nalazi to plovilo.¹⁵ U istome članku naglašeno je da se na postupak privremenoga zaustavljanja primjenjuje pravo te države uz iznimku onih postupovnih pitanja koja su riješena samim Protokolom broj 2. U čl. 10., st. 1. Protokola broj 2 izričito je određeno da je privremeno zaustavljanje plovila dopušteno samo na temelju odluke, odnosno odobrenja nadležne sudske vlasti države u kojoj se plovilo zaustavlja. Sud mora odrediti privremeno zaustavljanje ako su ispunjene pretpostavke navedene u Protokolu broj 2.¹⁶ Dakle, Protokol broj 2 rješava pitanja ustanovljenja funkcionalne nadležnosti i međunarodne sudske nadležnosti. Ostala pitanja rješavaju se na temelju nacionalnih propisa države u kojoj se nalazi plovilo koje je predmet privremenog zaustavljanja.

U hrvatskom pravu ZPLUV o tome nema odredaba, ali PZ u čl. 841., st. 6. propisuje da ovrhu i osiguranje na brodu i teretu na brodu određuju i provode trgovački sudovi nadležni za pomorske sporove. Tu odredbu valja na odgovarajući način primijeniti i u pogledu ovrhe i osiguranja na plovilima unutarnje plovidbe.¹⁷ Na taj je način riješeno pitanje stvarne nadležnosti sudova. Mjesna nadležnost uređena je odredbama čl. 849., st. 3. - 6. PZ-a. Ona ovisi o tome podnosi li se prijedlog za privremeno zaustavljanje prije pokretanja parničnog ili drugog sudskog postupka ili nakon što je takav postupak već pokrenut.¹⁸ Ako se prijedlog podnosi prije pokretanja navedenih postupaka, za odlučivanje je

¹⁵ Isto vrijedi i u pogledu ovrhe, odnosno prisilne prodaje plovila.

¹⁶ *Infra*, t. 2.3.

¹⁷ Na temelju odredaba čl. 5. Zakona o područjima i sjedištima sudova, Narodne novine, br. 144/10, 84/11, za rješavanje sporova koji se odnose na brodove i plovidbu na moru i unutarnjim vodama i sporova na koje se primjenjuje plovidbeno pravo, osim sporova o prijevozu putnika, nadležni su Trgovački sud u Osijeku, Trgovački sud u Splitu za područje Trgovačkog suda u Zadru, Trgovački sud u Zagrebu za područje Trgovačkog suda u Bjelovaru i Varaždinu te Trgovački sud u Rijeci.

¹⁸ PZ u čl. 951., st. 1. izričito propisuje da se privremene mjere mogu odrediti prije ili tijekom parničnog, ovršnog ili upravnog postupka. Valjalo bi u budućim izmjenama toga propisa odrediti da se privremene mjere mogu odrediti, ako su za to ispunjene pretpostavke, i nakon završetka parničnog, odnosno upravnog postupka sve dok ovrha ne bude provedena. Podrobnije Ivković, Đ., *Privremene mjere osiguranja na brodu*, Piran, 1994., str. 104 - 108 i Rušinić, D., *Postupak osiguranja privremenom mjerom zaustavljanja broda*, Upporedno pomorsko pravo, vol. 32, br. 1-2, 1990., str. 23 - 40.

mjesno nadležan sud na čijem se području nalazi plovilo u trenutku podnošenja prijedloga za privremeno zaustavljanje. Ako je parnični ili drugi postupak pokrenut, za odlučivanje o prijedlogu za privremeno zaustavljanje nadležan je sud pred kojim je postupak pokrenut. U pogledu provedbe odluke o privremenom zaustavljanju nadležan je sud na čijem se području plovilo zatekne u trenutku provedbe te mjere.¹⁹ Protiv rješenja o prijedlogu za izdavanje privremene mjere dopuštena je žalba.²⁰

2.3. Pretpostavke za privremeno zaustavljanje plovila

Protokol broj 2 u čl. 11., st. 1. propisuje da sud može odrediti privremeno zaustavljanje plovila samo ako predlagatelj te mjere učini vjerojatnim a) postojanje svoje tražbine radi koje predlaže privremeno zaustavljanje plovila i b) postojanje opasnosti da, ako se ne poduzmu hitne mjere, može doći do neizvjesnosti u pogledu mogućnosti namirenja tražbine predlagatelja osiguranja u budućem ovršnom postupku, odnosno do znatnog otežavanja toga namirenja.²¹

Ako predlagatelj uspije učiniti vjerojatnim postojanje navedenih pretpostavaka, tada sud mora odrediti privremeno zaustavljanje plovila (*arg. ex* čl. 10., st. 1. Protokola broj 2).²² Kada se te pretpostavke u sadržajnom smislu usporede

¹⁹ U pogledu provedbe mjere važnu ulogu ima teritorijalno nadležna lučka kapetanija. Naime, u izreci rješenja o određivanju privremene mjere sud, osim što izriče mjeru zaustavljanja i zabrane isplavljenja konkretnog plovila, “poziva”, odnosno, u praksi, nalaže teritorijalno nadležnoj lučkoj kapetaniji da plovilu oduzme upisni list, popis posade i isprave o sposobnosti plovila za plovidbu. Kada je riječ o stranom plovilu, kapetanija mora oduzeti isprave koje odgovaraju navedenim hrvatskim ispravama, *arg. ex* čl. 860. u vezi s čl. 962. PZ-a.

²⁰ *Infra* t. 2.6., bilj 41.

²¹ V. čl. 10. i 11. Protokola broj 2. Navedenim bi se pretpostavkama mogla dodati i pretpostavka postojanja pravozaštitne podobnosti privremenoga zaustavljanja u smislu da se ta mjera može odrediti samo ako je podobna za ostvarivanje cilja koji se želi postići (konzervacijska funkcija). Također treba uzeti u obzir da bi sud prijedlog za određivanje privremene mjere na plovilu trebao odbaciti u slučajevima kada se predlaže privremeno zaustavljanje plovila, a postoje uvjeti za određivanje i prethodne mjere kojom se postiže ista svrha osiguranja, odnosno za pokretanje ovršnog postupka. O tome Protokol broj 2 nema izričitih odredaba, ali tu ima mjesta primjeni odredbe čl. 343., st. 2. OZ-a u vezi s odredbom čl. 951., st. 1. PZ-a.

²² U pogledu privremenog zaustavljanja pomorskih brodova sud nije dužan odrediti privremenu mjeru i kada utvrdi da su za to ispunjene zakonske pretpostavke. Naime, odredbe

s pretpostavkama koje prema hrvatskom pravu moraju postojati u slučaju zaustavljanja pomorskog broda, tada se mogu uočiti određene sličnosti i razlike. Sličnost se očituje u tome što pretpostavku navedenu pod a), vjerojatnost postojanja tražbine, možemo pronaći i u odredbi čl. 344., st. 1. OZ-a koja se primjenjuje kod određivanja privremenih mjera radi osiguranja novčane tražbine kao i u odredbi čl. 346., st. 1. OZ-a koja se primjenjuje u pogledu određivanja privremenih mjera radi osiguranja nenovčane tražbine.²³

Razlika između rješenja Protokola broj 2 i relevantnih odredaba OZ-a postoji u pogledu opasnosti navedene pod b), vjerojatnost opasnosti nemogućnosti namirenja tražbine, odnosno znatnog otežavanja toga namirenja. Naime, opasnost o kojoj je riječ u navedenoj odredbi Protokola broj 2 je tzv. objektivna opasnost. To znači da je pretpostavka ispunjena kada se učini vjerojatnom opasnost da će bez takve mjere doći do nemogućnosti, odnosno otežavanja namirenja tražbine općenito. Pritom nije relevantno je li ta opasnost prouzročena djelovanjem protivnika osiguranja ili neke druge osobe. Irelevantno je, dakle, tko je izvor opasnosti. Za razliku od toga rješenja, odredba čl. 344., st. 1. OZ-a određuje da predlagatelj osiguranja mora učiniti vjerojatnom opasnost da će bez takve

čl. 344., st. 1., odnosno čl. 346., st. 1. OZ-a govore o tome da se privremene mjere *moгу* (dakle, ne moraju) odrediti ako su ispunjene tražene zakonske pretpostavke. Podrobnije Dika, M., *Građansko ovršno pravo. I. knjiga. Opće građansko ovršno pravo*, Zagreb, 2007., str 861 - 862.

²³ Primjena OZ-a u ovom kontekstu u pogledu privremenog zaustavljanja pomorskih brodova temelji se na odredbi čl. 951. PZ-a. Privremeno zaustavljanje broda dopušteno je radi tražbina opisanih u čl. 953. PZ-a, *infra* t. 2.4. Navedena odredba stilizirana je tako da ne govori izričito da je tu riječ isključivo o novčanim tražbinama (iako neke od tih tražbina same po sebi mogu biti samo novčane) nego određuje da je privremeno zaustavljanje dopušteno za sve tražbine koje proizlaze iz nabrojanih osnova. Pritom treba uzeti u obzir da čl. 955., st. 1. PZ-a određuje da će sud, *ako se privremene mjere određuju radi osiguranja novčanih tražbina, osloboditi brod zaustavljanja* (istaknuo J. M.) ili čuvanja ako bude dano jamstvo određene kvalitete. Ta odredba implicitno sugerira da se zaustavljanje broda može odrediti i radi osiguranja nenovčanih tražbina te da u tim slučajevima ne postoji mogućnost oslobađanja broda u zamjenu za položeno jamstvo. Valja upozoriti i na odredbu čl. 12. Protokola broj 2 prema kojoj, ako se privremeno zaustavljanje određuje u pogledu osiguranja određenog novčanog iznosa, u rješenju o određivanju privremenog zaustavljanja plovila mora biti naznačen taj novčani iznos. Iz te odredbe bi se, *a contrario*, moglo zaključiti da rješenje o privremenom zaustavljanju ne mora sadržavati spomenuti iznos onda kada se ne određuje radi osiguranja novčanog iznosa, dakle u slučajevima kada se privremenim zaustavljanjem osigurava nenovčana tražbina. U praksi se privremeno zaustavljanje određuje radi osiguranja novčanih tražbina.

mjere *protivnik osiguranja* spriječiti ili znatno otežati naplatu tražbine time što će svoju imovinu otuđiti, prikriti ili na drugi način njome raspolagati.²⁴ Dakle, u pogledu odredaba OZ-a riječ je o tzv. subjektivnoj opasnosti kod koje upravo protivnik osiguranja mora biti konkretan izvor opasnosti.²⁵

Odredbom čl. 344., st. 2. OZ-a predviđen je slučaj kada predlagatelj ne mora dokazivati postojanje opasnosti. On to ne mora učiniti ako učini vjerojatnim da bi predloženom mjerom protivnik osiguranja pretrpio samo neznatnu štetu. Riječ je zapravo o tome da se jedna pretpostavka mijenja drugom: umjesto da učini vjerojatnim opasnost, predlagatelj mora učiniti vjerojatnim da će privremeno zaustavljanje prouzročiti protivniku tek neznatnu štetu.²⁶ Ta je odredba u pogledu privremenog zaustavljanja pomorskih brodova od teoretskog značenja jer u praksi izricanje te mjere protivniku osiguranja znači nemogućnost izvršenja već sklopljenih ugovora o iskorištavanju brodova (kao i druge štete i troškove uključujući i nimalo jeftine troškove boravka broda u luci). Zbog toga se u praksi predlagatelj i ne može osloniti na pogodnost koju mu ta odredba pruža. On, naime, neće uspjeti učiniti vjerojatnim da protivnik osiguranja određivanjem te mjere trpi samo neznatnu štetu. I u teoretskom smislu trebalo bi uskratiti tu mogućnost predlagatelju osiguranja argumentirajući to izričito i prisilnom odredbom prve rečenice u čl. 11., st. 1. Protokola broj 2 koja određuje da predlagatelj mora učiniti vjerojatnim postojanje tražbine i opasnost, a zaključak o iznimci od te odredbe nije moguće izvesti ni iz jedne druge odredbe.²⁷

²⁴ Slična je i pretpostavka iz čl. 346., st. 1., t. 1. OZ-a u pogledu određivanja privremene mjere radi osiguranja nenovčane tražbine.

²⁵ Pri procjeni te subjektivnosti treba zanemariti subjektivni element odgovornosti (stupanj krivnje) koji pri prouzročenju opasnosti eventualno postoji na strani predlagatelja osiguranja. Njegov odnos prema štetnoj posljedici irelevantan je za procjenu subjektivnosti o kojoj je ovdje riječ. Zato tu subjektivnost valja shvatiti uvjetno. Podrobnije Dika, M., *op. cit.* u bilj 22, str. 846 – 898, osobito str. 868 i 876 – 877.

²⁶ Navedena odredba primjenjuje se u pogledu privremenih mjera radi osiguranja novčanih tražbina, ali na temelju čl. 346., st. 2. i u pogledu privremenih mjera radi osiguranja nenovčanih tražbina.

²⁷ Konačno, ako je riječ o “neznatnoj” šteti, tada predlagatelj osiguranja uvijek može dati jamčevinu za pokriće te “neznatne” štete koja može nastati protivniku osiguranja i time izbjeći nužnost dokazivanja pretpostavke opasnosti. Time se ujedno i izbjegava opasnost da sud u hitnom postupku kakav je postupak privremenog zaustavljanja mora nalaziti odgovor na ne baš uvijek jednostavno pitanje je li u konkretnom slučaju određen opseg i visina štete “neznatan”. Iz prakse slučajeva zaustavljanja pomorskih brodova može se izvući zaključak da u pomorskom gospodarstvu takva šteta ne postoji.

Protokol broj 2 odredbom sadržanom u čl. 11., st. 2. dopušta da, u okolnostima kada u vrijeme podnošenja prijedloga za privremeno zaustavljanje plovila nije opravdano očekivati da predlagatelj osiguranja sudu predoči dokaz kojim bi učinio vjerojatnim postojanje tražbine, sud ipak može odrediti zaustavljanje ako bude dana odgovarajuća jamčevina kojoj je cilj naknada štete koju protivnik osiguranja može pretrpjeti neosnovanim zaustavljanjem.²⁸ Dakle, Protokol broj 2 izrijeком dopušta da položena jamčevina zamijeni (samo) pretpostavku vjerojatnosti postojanja tražbine. O mogućnosti da osiguranje zamijeni ispunjenje pretpostavke navedene pod b) (opasnost ugrožavanja namirenja bez predložene mjere) Protokol broj 2 nema izričitih odredaba. U pogledu privremenog zaustavljanja pomorskog broda primjenjuje se odredba čl. 349. OZ-a koja izričito propisuje da sud može dopustiti da jamčevina supstituira ne samo ispunjenje pretpostavke vjerojatnosti postojanja tražbine nego i pretpostavku opasnosti. Ako takvo osiguranje ne bude dano u određenom roku, sud odbija prijedlog za osiguranje.

Postavlja se pitanje može li se odredba čl. 349. OZ-a primijeniti i u slučaju zaustavljanja plovila unutarnje plovidbe. Ako bismo doslovno (jezično) tumačili odredbe Protokola broj 2, tada bismo na postavljeno pitanje odgovorili niječno uz argumentaciju koja bi se temeljila na stajalištu prema kojem bi, da su to htjeli, kreatori Protokola broj 2 to izričito i propisali kao što su to učinili u pogledu pretpostavke vjerojatnosti postojanja tražbine. S tim se stajalištem ipak ne bi trebalo složiti. Prije svega, valja upozoriti na odredbu druge rečenice čl. 11., st. 1. Protokola broj 2 prema kojoj sud može uvjetovati određivanje privremenog zaustavljanja plovila polaganjem jamčevine i u slučajevima kada je predlagatelj uspio učiniti vjerojatnim pretpostavke navedene pod a) i b).²⁹ Ako je, dakle,

²⁸ Pihvaćanje jamčevine umjesto ispunjenja pretpostavke vjerojatnosti postojanja tražbine diskrecijska je ovlast suda.

²⁹ Odredba čl. 11., st. 1. Protokola broj 2 glasi: "Predlagatelj mora učiniti vjerojatnim postojanje tražbine i opasnosti navedene u čl. 10. ovoga Protokola. Sudska vlast može određivanje (misli se na određivanje zaustavljanja, naglasio J. M.) uvjetovati davanjem jamčevine predlagatelja." (preveo J. M.). Dakle, polaganje jamčevine može, ovisno o odluci suda, biti dodatan uvjet koji mora biti ispunjen da bi privremeno zaustavljanje plovila bilo dopušteno. U pogledu privremenog zaustavljanja pomorskih brodova može se primijeniti odredba čl. 349., st. 2. OZ-a prema kojoj sud može i u slučaju kada je predlagatelj osiguranja učinio vjerojatnim postojanje tražbine i opasnosti uvjetovati određivanje privremene mjere davanjem osiguranja za štetu koja bi protivniku osiguranja mogla nastati određivanjem i provedbom privremene mjere. Međutim, prema navedenoj

diskrecijska ovlast suda da i u slučaju ispunjenja obiju pretpostavaka ipak zatraži i polaganje jamčevine za eventualnu štetu koja bi određivanjem i provedbom zaustavljanja mogla nastati protivniku osiguranja, tada bi on takvu ovlast svakako trebao imati i kad neka od tih pretpostavaka nije ispunjena. Čini se da bi umjesto uskog tumačenja odredaba Protokola broj 2 koje se oslanja samo na ono izričito navedeno u tekstu toga propisa u ovom slučaju ipak prikladnije bilo tumačenje svrhe i domašaja odredaba Protokola broj 2 u cjelini. Naime, nedvojbeno je da su tvorcii Protokola broj 2 željeli otvoriti mogućnost da se u određenim slučajevima može odrediti privremeno zaustavljanje plovila “po skraćenom postupku” uvažavajući brzinu koja je vrlo važna u takvim postupcima. Uzimajući u obzir stvarnost, odnosno često vrlo kratko vremensko razdoblje koje stoji predlagatelju na raspolaganju da izbori određivanje i provedbu te mjere, oni zacijelo nisu željeli da beziznimno ispunjavanje navedenih pretpostavaka polučii neželjene učinke, odnosno da bude nepremostiva prepreka za cilj koji se tom mjerom želi postićii. Plovila su, naime, u određenim lukama tek nekoliko sati. To je ujedno i razdoblje u kojem je potrebno odrediti i provesti privremeno zaustavljanje. Da u Protokolu broj 2 postoji odredba kojom bi izričito bilo propisano da jamčevina može zamijeniti i pretpostavku opasnosti namirenja tražbine u budućem ovršnom postupku, svrha te (na žalost, nepostojeće) odredbe bila bi ista kao i svrha postojeće odredbe o jamčevini kao supstitutu za ispunjenje pretpostavke postojanja tražbine. Imajući to na umu, dopuštanje da se u pogledu tog pitanja čita i ono što u Protokolu nije napisano čini se sasvim opravdano. S druge strane, položaj protivnika osiguranja neće se pogoršati pod uvjetom da je jamčevina kojom se zamjenjuje spomenuta pretpostavka dostatna za pokriće eventualne štete koju predlagatelj može pretrpjeti zbog neopravdanog privremenog zaustavljanja. Takvo bi tumačenje proizlazilo i iz primjene načela ovršnog prava i prava osiguranja prema kojem, kada postoji konkurencija dvaju po učincima jednako efikasnih sredstava ovrhe, odnosno osiguranja, valja primijeniti ono sredstvo koje je manje tegobno za ovršenika,

odredbi OZ-a sud to može (ali ne mora) učiniti isključivo na prijedlog protivnika osiguranja. Opisana odredba Protokola broj 2 nema u tom smislu nikakva ograničenja pa bi, uopće, valjalo uzeti da sud može samoinicijativno predlagatelju osiguranja naložiti davanje jamčevine kao uvjet za određivanje privremenog zaustavljanja plovila. Ipak bi trebalo nastojati da se u tom pogledu aktivnost suda u praksi oslanja na inicijativu protivnika osiguranja uz primjenu čl. 349. OZ-a jer njegova primjena u pogledu privremenog zaustavljanja plovila unutarnje plovidbe nije u suprotnosti s odredbom druge rečenice čl. 11., st. 1. Protokola broj 2.

odnosno protivnika osiguranja. Uostalom, pri odlučivanju o dostatnosti jamčevine trebaju se primijeniti isti kriteriji koji se primjenjuju i kada je jamčevina položena kao zamjena za pretpostavku postojanja tražbine.³⁰

Postavlja se i pitanje odgovarajuće primjene odredbe čl. 344., st. 3. OZ-a prema kojoj se smatra da opasnost postoji ako bi se tražbina imala ostvariti u inozemstvu (neoboriva presumpcija opasnosti). Ta je odredba iznimno važna baš za privremenu mjeru zaustavljanja i pomorskih plovila i plovila unutarnje plovidbe. Naime, često se zaustavljaju plovila strane državne pripadnosti čiji vlasnik (protivnik osiguranja) u Hrvatskoj nema imovine koja bi mogla biti predmet budućeg namirenja u ovršnom postupku. Dakle, tražbina se u takvim slučajevima mora ostvariti u inozemstvu, što otvara put predlagatelju privremenog zaustavljanja da aktivira tu odredbu i značajno pojednostavi i ubrza određivanje, a time i provedbu privremenog zaustavljanja. No, Protokol broj 2 nema odredbu koja bi sadržajno odgovarala opisanoj odredbi OZ-a. Prije svega, presumiranu opasnost o kojoj govori navedenu odredbu OZ-a valja shvatiti kao slučaj objektivne opasnosti koja je pretpostavka za određivanje privremene mjere.³¹ Neoboriva (apsolutna) je zakonska presumpcija da, ako postoji takva objektivna opasnost, tada postoji i subjektivna opasnost (ona

³⁰ Prema Protokolu broj 2 jamčevina u postupku zaustavljanja plovila može biti položena u još dvama slučajevima. Prema čl. 15. obvezno je oslobađanje plovila od zaustavljanja ako zainteresirana osoba položi jamčevinu ili drugi oblik osiguranja koje sud države u kojoj je određeno zaustavljanje ocijeni dostatnim. Ako je riječ o tražbini u pogledu koje je dopušteno ograničenje odgovornosti, jamčevina, odnosno osiguranje dostatno je ako je bar jednako svoti ograničenja odgovornosti. Nakon polaganja jamčevine nije dopušteno privremeno zaustavljanje radi osiguranja iste tražbine na teritoriju države ugovornice ni oslobođenog plovila ni bilo kojeg drugog plovila istog vlasnika, a ni pripadaka tih plovila. Navedeno se, međutim, ne primjenjuje na području neke države ugovornice čiji sud smatra da u toj državi dana jamčevina više nema isti učinak kao što ga je imala u državi zaustavljanja u trenutku oslobađanja plovila. Davanje jamčevine u svrhu sprečavanja privremenog zaustavljanja, odnosno radi oslobođenja već zaustavljenog plovila nikako se ne smatra priznanjem postojanja tražbine predlagatelja osiguranja ni odricanjem od prava na ograničenje odgovornosti. Konačno, Protokol broj 2 u čl. 18. predviđa i treću moguću funkciju davanja jamčevine. Riječ je o tome da sud, ne ukidajući rješenje o privremenom zaustavljanju, može svojom odlukom urediti pitanje iskorištavanja plovila za vrijeme trajanja te mjere. U tu svrhu sud može odrediti polaganja jamčevine kako bi zaustavljenom plovilu dopustio poduzimanje određenog putovanja ili premještaj iz luke u kojoj je zaustavljen.

³¹ Tako Dika, M., *op.cit.* u bilj. 22, str. 868 - 869.

koja inače potječe od protivnika osiguranja) iz odredbe čl. 344., st. 1. OZ-a. Dakle, ako predlagatelj učini vjerojatnim postojanje te objektivne opasnosti, samim tim je zbog djelovanja neoborive zakonske presumpcije učinio vjerojatnim postojanje opisane subjektivne opasnosti. Da bi učinio vjerojatnim tu objektivnu (a time i subjektivnu) opasnost, predlagatelj mora učiniti vjerojatnim da protivnik osiguranja ima imovinu u inozemstvu na kojoj bi se ovrha mogla provesti i da protivnik osiguranja u vrijeme kad se protiv njega bude mogla tražiti ovrha neće u zemlji imati imovine iz koje bi se tražbina mogla namiriti.³² U kontekstu privremenog zaustavljanja plovila unutarnje plovidbe navedena objektivna opasnost nije ništa drugo nego tipičan primjer ispunjenja pretpostavke postojanja također objektivne opasnosti iz čl. 10. Protokola broj 2. Upravo ostvarenje tražbine u inozemstvu koje bi radi namirenja bilo nužno ako se ne odredi privremeno zaustavljanje predstavlja opasnost onemogućenja ili bar znatnog otežavanja prisilnog namirenja tražbine predlagatelja osiguranja. Dok se prema OZ-u nužnost ostvarenja tražbine u inozemstvu kao objektivna opasnost operativnošću neoborive zakonske presumpcije smatra slučajem inače potrebne *subjektivne* opasnosti, dotle u kontekstu Protokola broj 2 postojanje te opasnosti predstavlja slučaj redovitog ispunjenja pretpostavke postojanja i inače potrebne *objektivne* opasnosti. Da bi učinio vjerojatnim postojanje upravo tog slučaja opasnosti, predlagatelj privremenog zaustavljanja plovila unutarnje plovidbe mora učiniti vjerojatnim iste već navedene činjenice koje mora učiniti vjerojatnim i predlagatelj privremenog zaustavljanja pomorskog broda koji želi aktivirati neoborivu presumpciju iz OZ-a. Zbog navedenog presumpcija navedena u OZ-u za predlagatelja privremenog zaustavljanja plovila unutarnje plovidbe ne olakšava bitno njegov položaj u pogledu dokazivanja postojanja opasnosti. On je u takvu položaju izravno, bez potrebe da koristi tu presumpciju, i to zahvaljujući samim odredbama Protokola broj 2 koje, za razliku od OZ-a, ionako zahtijevaju postojanje objektivne opasnosti kao pretpostavke za privremeno zaustavljanje.

U domaćoj sudskoj praksi u postupku privremenog zaustavljanja polovila uočeno je zanemarivanje primjene Protokola broj 2 u pogledu pretpostavaka za određivanje toga zaustavljanja, odnosno (pogrešno) upuštanje u razmatranje postojanja pretpostavaka navedenih u OZ-u koje su primjenjive isključivo u pogledu zaustavljanja pomorskih brodova.³³

³² *Ibid.*

³³ Rješenje Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske Pž-1116/07-3 od 5. travnja 2007.

2.4. Tražbine radi osiguranja kojih plovilo može biti privremeno zaustavljeno

Protokol broj 2 nema odredaba kojima bi bilo propisano radi kojih tražbina je dopušteno odrediti privremeno zaustavljanje. Tek stidljivo u čl. 10., st. 2. Protokola broj 2 propisano je da se odredbe o tome da je privremeno zaustavljanje moguće isključivo na temelju odluke sudske vlasti kao i one koje govore o tome da se privremeno zaustavljanje mora odrediti ako je ispunjena pretpostavka opasnosti primjenjuju i u slučajevima kada je predlagateljovo pravo koje se osigurava privremenim zaustavljanjem stvarno pravo, odnosno tražbina osigurana stvarnim pravom. Iz te bi se odredbe moglo zaključiti da se privremeno zaustavljanje može odrediti i za tražbine koje su osigurane nekim stvarnim pravom (npr., hipotekom) kao i one u pogledu kojih takvog osiguranja nema.³⁴ To što o tom pitanju Protokol broj 2 ne sadrži odgovarajuću odredbu predstavlja bitnu razliku u odnosu na rješenja pomorskih konvencija i PZ-a koji ne dopuštaju privremeno zaustavljanje za sve tražbine nego samo za određene, taksativno navedene tzv. pomorske tražbine.³⁵ U vezi s navedenim valja odgovoriti na pitanje je li i privremeno zaustavljanje plovila unutarnje plovidbe dopušteno samo radi osiguranja tzv. pomorskih tražbina ili je ono dopušteno radi bilo koje tražbine predlagatelja osiguranja. Drugim riječima, ima li u pogledu zaustavljanja plovila unutarnje plovidbe mjesta primjeni odredaba

Odlučujući o žalbi predlagatelja osiguranja protiv rješenja prvostupanjskog suda o odbijanju prijedloga za određivanje privremene mjere na plovilu čiji je brodovlasnik (protivnik osiguranja) bila pravna osoba iz Srbije, a predlagatelj osiguranja pravna osoba iz Hrvatske, Visoki trgovački sud kao drugostupanjski sud je, među ostalim, u obrazloženju iznio tvrdnju da su zakonske pretpostavke za prihvaćanje toga prijedloga sadržane u odredbama Ovršnog zakona u vezi s odredbom čl. 951. PZ-a. Pritom je drugostupanjski sud potpuno zanemario Protokol broj 2 koji se ovdje morao primijeniti. U doba podnošenja prijedloga za zaustavljanje i Srbija i Hrvatska već su bile obvezane Protokolom broj 2. Sretna okolnost je što neidentificiranje valjanoga izvora prava u konkretnom slučaju nije imalo utjecaja na osnovanost odluke po žalbi.

³⁴ Ako se određuje privremeno zaustavljanje radi osiguranja tražbine ranije već osigurane založnim pravom kao stvarnopravnim sredstvom osiguranja, tada je riječ o kumulaciji sredstava osiguranja. Privremeno zaustavljanje tada je komplementarno ranije postojećem drugom sredstvu osiguranja, tj. založnom pravu na plovilu.

³⁵ Usp. čl. 1. Konvencije iz 1952., čl. 1. Konvencije iz 1999. i čl. 953. PZ-a. U pogledu stranih brodova to ograničenje primjenjuje se samo pod uvjetom reciprociteta između Hrvatske i države zastave broda.

sadržanih u čl. 953. PZ-a. Ovdje je svakako riječ o pitanju koje nije riješeno Protokolom broj 2. Ono nije riješeno ni u ZPLUV-u. Dakle, ne preostaje drugo nego u svrhu odgovora na postavljeno pitanje primijeniti odredbu čl. 1., st. 2. ZPLUV-a kojom je propisano da na pitanja koja nisu uređena u ZPLUV-u valja primijeniti PZ kao izvor (i) prava unutarnje plovidbe. Prema tome, privremeno zaustavljanje plovila unutarnje plovidbe dopušteno je isključivo za tražbine navedene u čl. 953. PZ-a.³⁶

2.5. Plovilo koje može biti predmet privremenog zaustavljanja

Protokol broj 2 nema odredaba koje uređuju pitanje koje plovilo može biti privremeno zaustavljeno. Situacija je u tom smislu ista kao i u pogledu pitanja tražbina radi kojih je privremeno zaustavljanje dopušteno. U kontekstu hrvatskog prava, da bi se odgovorilo na to pitanje, valja primijeniti odredbe PZ-a, osobito njegov čl. 954. U tom smislu valja razlikovati sljedeće:

- a) privremeno zaustavljanje koje se traži radi ostvarenja pomorskog privilegija ili hipoteke na brodu ili hipoteci sličnih sredstava osiguranja stranog prava, odnosno radi ostvarenja zahtjeva koji se tiču vlasništva na brodu i
- b) privremeno zaustavljanje koje se traži radi ostvarenja neke od pomorskih tražbina iz čl. 953., st. 1. PZ-a.

U slučaju navedenom pod a) može se privremeno zaustaviti samo brod koji je opterećen dotičnim privilegijem, hipotekom ili njoj sličnim osiguranjem stranog prava, odnosno na koji se odnosi zahtjev u vezi s pravom vlasništva na brodu. Brod može biti privremeno zaustavljen sve dok je opterećen tim pomorskim privilegijem, odnosno hipotekom i hipoteci sličnim sredstvom osiguranja stranog prava. U slučaju navedenom pod b) može biti privremeno zaustavljen bilo koji brod koji je u vrijeme podnošenja prijedloga za privremeno zaustavljanje u vlasništvu osobnog dužnika.³⁷ Ako se privremeno zaustavljanje plovila predlaže

³⁶ Primjena Konvencije iz 1952. u pogledu tog pitanja nije moguća iako je Hrvatska stranka te Konvencije, i to stoga što ta Konvencija već u svojem nazivu određuje da se primjenjuje samo na pomorske brodove. Konvencija iz 1999. načelno se primjenjuje na sve brodove (uključujući i one koji nisu pomorski), ali Hrvatska nije njezina ugovornica.

³⁷ Kada se privremeno zaustavljanje određuje radi ostvarenja privilegija ili hipoteke na brodu, odnosno hipoteci sličnog sredstva osiguranja stranog prava, brod se može privremeno zaustaviti bez obzira na to je li u vrijeme podnošenja prijedloga osobni dužnik vlasnik toga broda. Pod osobnim dužnikom smatra se osoba koja prema odredbama mje-

radi osiguranja neke od tražbina koje su navedene u čl. 953., st. 1. (lista pomorskih tražbina), a u svrhu osiguranja iste pomorske tražbine na nekom plovilu već postoji privilegij, hipoteka ili njoj slično sredstvo stvarnopravnog osiguranja, trebalo bi uzeti da se, ako su ispunjene opće pretpostavke, može privremeno zaustaviti ne samo plovilo koje je opterećeno stvarnopravnim sredstvom osiguranja nego i bilo koje drugo plovilo čiji je vlasnik osobni dužnik.³⁸ Predlagatelju osiguranja treba dati mogućnost da privremeno zaustavljanje utemelji bilo na slučaju navedenom pod a) jer je njegova tražbina osigurana nekim od navedenih založnih prava, bilo na slučaju navedenom pod b) jer se njegova tražbina nalazi na listi pomorskih tražbina iz čl. 953., st. 1. PZ-a.³⁹

2.6. Pravne posljedice privremenog zaustavljanja

U postupku u povodu prijedloga za privremeno zaustavljanje pomorskog broda sud primjenjuje relevantne odredbe PZ-a i OZ-a.⁴⁰ O tom prijedlogu sud odlučuje obrazloženim rješenjem.⁴¹ U rješenju kojim određuje takvu mjeru radi

rodavnog prava odgovara za tražbinu radi koje se traži zaustavljanje broda, a u vrijeme nastanka te tražbine bila je u svojstvu vlasnika, broдача, naručitelja ili zakupnika broda u vezi s kojim je tražbina nastala. V. čl. 954., st. 2. PZ-a.

³⁸ Naime, iako se ne nalaze na listi pomorskih tražbina iz čl. 953., st. 1. PZ-a, svaku tražbinu radi osiguranja koje je na brodu zasnovan privilegij, hipoteka, odnosno hipoteci slično sredstvo osiguranja stranog prava valja također smatrati pomorskom tražbinom. U pogledu hipoteke ili njoj sličnog tereta na taj zaključak upućuju odredbe čl. 1., st. 1., t. q Konvencije iz 1952. i čl. 1., st. 1., t. u Konvencije iz 1999. U kontekstu hrvatskog prava "privilegirane" su tražbine navedene u čl. 241. PZ-a.

³⁹ Dodatni argument za tu tezu predstavljaju odredbe čl. 336., st. 4. i 5. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima, Narodne novine, br. 91/96, 68/98, 137/99, 22/00, 73/00, 129/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09, 153/09. Moguće je i dopušteno privremeno zaustaviti i više plovila (višestruko privremeno zaustavljanje) ako je to potrebno radi potpunijeg osiguranja iste tražbine.

⁴⁰ Katkad je potrebno primjenjivati i neke druge propise, primjerice Zakon o parničnom postupku, Narodne novine, br. 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 123/08, 57/11, 148/11.

⁴¹ *Arg ex* čl. 958. PZ-a i čl. 342. OZ-a. Protiv rješenja o prijedlogu za izdavanje privremene mjere dopuštena je žalba u roku od osam dana od dana dostavljanja rješenja. Ta žalba ne šalje se protivnoj strani na odgovor. Drugostupanjski sud dužan je donijeti i otpremiti rješenje o žalbi u roku od trideset dana od dana kad je primi. Tijek roka za žalbu ni žalba ne odgađaju provedbu privremenog zaustavljanja (čl. 352. OZ-a). Protivnik osiguranja

osiguranja točno određene tražbine sud će zabraniti brodu odlazak iz određene luke (*arg. ex* čl. 952. PZ-a) te “pozvati”, zapravo naložiti lučkoj kapetaniji da brodu oduzme upisni list, brodsku svjedodžbu, popis posade i isprave o sposobnosti broda za plovidbu (čl. 860. u vezi sa čl. 962. PZ-a).⁴² Sud mora odrediti vrijeme trajanja te privremene mjere, a ako se ona određuje prije pokretanja postupka radi opravdanja privremenog zaustavljanja, sud u rješenju treba odrediti i rok u kojemu predlagatelj osiguranja mora taj postupak pokrenuti i sudu podastrijeti dokaz o tome.⁴³ U izreci rješenja sud određuje i tko snosi troškove postupka određivanja privremenog zaustavljanja kao i tko snosi troškove održavanja broda i uzdržavanja posade za vrijeme privremenog zaustavljanja (čl. 960. PZ-a). Prema potrebi sud će uputiti poziv protivniku osiguranja za imenovanje punomoćnika za primanje pismena u Republici Hrvatskoj.⁴⁴ Sve navedeno na odgovarajući način primjenjivo je i u pogledu privremenog zaustavljanja plovila unutarnje plovidbe. Neka od tih pitanja su Protokolom broj 2 riješena na sadržajno gotovo istovjetan način.⁴⁵

ima prema predlagatelju osiguranja pravo na naknadu štete koja mu je nanesena privremenim zaustavljanjem za koje je utvrđeno da je bilo neosnovano ili koju predlagatelj nije opravdao (čl. 354. OZ-a). Protivnik osiguranja može naknadu štete tražiti u posebnom adhezijskom postupku o okviru postupka osiguranja, i to najkasnije u prekluzivnom roku od trideset dana, a nakon toga u parnici. U postupku osiguranja o zahtjevu za naknadu štete sud odlučuje rješenjem. Podrobnije Dika, M., *op.cit.* u bilj. 22, str. 897 - 898.

⁴² Sud je vezan prijedlogom predlagatelja privremenog zaustavljanja, a podaci i činjenice koje mora sadržavati taj prijedlog sadržane su u čl. 341. PZ-a.

⁴³ U čl. 958., st. 2. PZ-a određen je petnaestodnevni rok u kojem je predlagatelj osiguranja dužan dokazati pokretanje postupka radi opravdanja privremenog zaustavljanja. Vrijeme trajanja privremenog zaustavljanja može se na prijedlog predlagatelja osiguranja i produljiti ako se nisu stekli uvjeti za ovrhu i ako se uvjeti pod kojima je ono određeno nisu izmijenili. Ako protekne vrijeme za koje je zaustavljanje određeno, a ne dođe do produljenja, sud će na prijedlog protivnika osiguranja obustaviti osiguranje i ukinuti provedene radnje.

⁴⁴ U tom slučaju vrlo je zanimljivo rješenje Visokog trgovačkog suda broj Pž-6694-3 od 14. veljače 2007. kojim je taj sud preinačio rješenje suda prvog stupnja o određivanju privremene mjere zaustavljanja broda, a sama preinačena izreka sadržava sedam točaka.

⁴⁵ Tako je u čl. 12. Protokola broj 2 određeno da, ako se privremeno zaustavljanje određuje s obzirom na određeni iznos tražbine, tada taj iznos mora biti naveden u rješenju. Protokol broj 2 odredbom čl. 13. propisuje primjenu prava države privremenog zaustavljanja u pogledu slučajeva, načina i roka u kojem predlagatelj mora pokrenuti postupak radi opravdanja privremenog zaustavljanja. Tako dolazimo do podredne primjene odredaba PZ-a.

Međutim, Protokol broj 2 propisuje i neke druge posljedice koje proizlaze iz privremenog zaustavljanja plovila. U čl. 4. određeno je da se u upisnik u kojem je upisano plovilo koje je predmet privremenog zaustavljanja po službenoj dužnosti mora provesti odgovarajući upis u kojem će biti naznačeno da se na plovilu provodi taj postupak. Predlagatelj osiguranja kao i osobe u čiju korist je ranije izvršen kakav upis u pogledu toga plovila moraju se obavijestiti o upisu privremenog zaustavljanja. Isto vrijedi i u pogledu eventualnog oslobođenja od zaustavljanja. Ako se privremeno zaustavljanje provodi u državi koja je različita od države u kojoj je plovilo upisano, zahtjev za navedeni upis po službenoj dužnosti podnosi službenik nadležnog tijela u državi zaustavljanja i upućuje ga tijelu države upisa plovila.⁴⁶ To bi značilo da u izreci rješenja o određivanju privremene mjere na hrvatskom plovilu unutarnje plovidbe sud, među ostalim, mora naložiti lučkoj kapetaniji koja vodi upisnik u koji je upisano zaustavljeno plovilo upis zabilježbe te mjere. Ako je riječ o plovilu upisanome u upisniku u drugoj državi koja je prihvatila Protokol broj 2, tada bi hrvatski sud morao naložiti ovlaštenom tijelu (najefikasnije bi bilo da to tijelo bude lučka kapetanija nadležna prema području privremenog zaustavljanja) da nadležnom tijelu države upisa plovila uputi zahtjev za upis zabilježbe. Pritom treba skrenuti pozornost na odredbu čl. 9., st. 1. Protokola broj 2 kojom je propisano da se privremeno zaustavljanje plovila koje je provedeno u jednoj državi ugovornici priznaje na teritoriju svih drugih država ugovornica.⁴⁷ Odredbom čl. 6. Protokola jasno je navedeno da se pravna posljedica upisa privremenog zaustavljanja sastoji u tome

⁴⁶ Sukladno čl. 8., st. 2. Protokola broj 2 zahtjev za upis privremenog zaustavljanja može biti poslan i telegrafski uz obvezu podnositelja da zahtjev potvrdi i pisanim putem. S obzirom na svrhu ove odredbe, hitnost postupka privremenog zaustavljanja i vrijeme kad je Konvencija o upisu s protokolima usvojena (1965. godina), ovu bi odredbu valjalo tumačiti na način da je dopušteno zahtjev uputiti i elektroničkim putem (e-poštom). Nadležna tijela ovlaštena su za izravnu međusobnu komunikaciju koja se, ako drugačije nije dogovoreno, odvija na jeziku pošiljatelja zahtjeva. PZ u čl. 963. određuje da zabilježbu privremene mjere na pomorskom brodu sud po službenoj dužnosti određuje kada je riječ o privremenoj mjeri zabrane otuđenja ili raspolaganja brodom. *A contrario* proizlazi da se, u slučaju kada se određuje neka druga privremena mjera, uključujući i privremeno zaustavljanje broda, tada spomenuta zabilježba ne provodi po službenoj dužnosti.

⁴⁷ Iznimka od pravila međusobnog priznanja postoji u pogledu one države ugovornice čiji je sud donio pravomoćnu presudu o nepostojanju tražbine radi koje je u drugoj državi zatraženo privremeno zaustavljanje, a ta je presuda donesena prije nego što je sud u toj drugoj državi donio rješenje o zaustavljanju (*arg. ex* čl. 9., st. 2. Protokola broj 2).

da se nikakva prava koja su upisana u upisnik poslije upisa privremenog zaustavljanja plovila ne mogu steći u odnosu na predlagatelja toga zaustavljanja.

Protokol broj 2 sadržava izričitu odredbu o tome da se određivanjem i provedbom privremenog zaustavljanja plovila ne stječe nikakvo stvarno pravo. Slično je i u pogledu privremenog zaustavljanja pomorskih brodova.⁴⁸

2.7. Privremeno zaustavljanje i postupak ograničenja odgovornosti vlasnika plovila

Postupak ograničenja odgovornosti specifičan je institut pomorskog prava na temelju kojeg brodovlasnici i brodari, u slučaju kada pri obavljanju svoje djelatnosti nekome prouzroče štetu, imaju zakonsko pravo ograničenja svoje odgovornosti. Posljedično, oni kao štetnici nisu obvezni nadoknaditi štetu oštećenicima u punome iznosu nego do unaprijed propisanog zakonskog iznosa ograničenja. Oštećenici mogu, dakle, ostati bez nadoknade dijela štete od strane vlasnika broda kojim je šteta prouzročena kada je iznos štete viši od iznosa ograničenja.⁴⁹ U slučaju privremenog zaustavljanja pomorskih brodova primjenjivi propisi sadržavaju odredbu kojom se brod oslobađa privremenoga zaustavljanja u slučaju kada je osnovan fond ograničenja odgovornosti koji služi namirenju (i) tražbine radi koje je brod privremeno zaustavljen. To slijedi iz općenite posljedice osnivanja fonda ograničene odgovornosti brodovlasnika, a ta je da bilo koja osoba koja istakne tražbine prema tom fondu ne može u odnosu na tražbinu koja se namiruje iz fonda ostvarivati bilo kakva prava prema ostaloj imovini osobe u čije je ime taj fond osnovan. U primjenjivim propisima posebno se uređuju slučajevi kada se brod mora, odnosno može osloboditi pri-

⁴⁸ V. čl. 345., st. 2. OZ-a. Međutim, na jamčevini koja je dana u sudski polog kao zamjena za već određeno privremeno zaustavljanje protivna strana stječe zakonsko založno pravo, *arg. ex* čl. 15. OZ-a. To bi vrijedilo i u pogledu jamčevine dane umjesto privremenog zaustavljanja plovila. Za kritički komentar takva stanja v. Ivković, Đ., *Založno pravo i privremene mjere na brodu*, Piran, 2003.

⁴⁹ Ako je visina štete niža od granice odgovornosti, tada je vlasnik broda obavezan nadoknaditi štetu do njezine stvarne visine. U transportnom pravu naknada štete do punog iznosa zapravo je iznimka do koje dolazi u slučajevima kada je šteta prouzročena uz ponašanje koje odgovara preciznim opisima kvalificirane krivnje sadržanim u primjenjivim propisima toga prava. O ograničenju odgovornosti brodara v. Grabovac, I., *Ogledi o odgovornosti brodara*, Split, 1997.

vremenog zaustavljanja upravo zbog činjenice što je osnovan fond ograničene odgovornosti.⁵⁰

Protokol broj 2 u čl. 15., st. 2. propisuje da se, u slučaju kada se plovilo oslobađa zbog položene jamčevine, smatra da je dana jamčevina dostatna ako je njena vrijednost barem jednaka iznosu na koji je protivnik osiguranja ovlašten ograničiti svoju odgovornost. Riječ je o neoborivoj zakonskoj presumpciji. Pritom valja naglasiti da dostatnost te jamčevine procjenjuje sud države ugovornice u kojoj je plovilo privremeno zaustavljeno i da se ta jamčevina polaže pri tome sudu.⁵¹

3. ZAKLJUČAK

U pogledu nekih pitanja vezanih uz privremeno zaustavljanje plovila unutarnje plovidbe podredno se primjenjuju propisi koji uređuju privremeno zaustavljanje pomorskih brodova, u prvom redu PZ i OZ. Međutim, temeljni propis koji u hrvatskom pravu uređuje ovu materiju je Protokol broj 2 Konvencije o upisu. Obvezujući se Konvencijom o upisu Republika Hrvatska dala je izjavu o prihvatanju Protokola broj 2. Njegove odredbe neka važna pitanja vezana uz privremeno zaustavljanje plovila uređuju na bitno drugačiji način u odnosu na rješenja koja se primjenjuju na zaustavljanje pomorskih brodova. Tim pitanjima pripadaju pretpostavke za privremeno zaustavljanje plovila, provedba te mjere kao i njezini pravni učinci.

Trend razvitka prava unutarnje plovidbe u posljednjem desetljeću upućuje na njegovo sve izraženije osamostaljivanje u odnosu na pomorsko pravo. U tom kontekstu bilo bi svrsishodno u bliskoj budućnosti pristupiti izradi svojevrsnog zakonika unutarnje plovidbe. U okviru toga zakonika svoje mjesto morale bi pronaći i odredbe koje bi sustavno uređivale materiju privremenog zaustavljanja plovila. One bi sadržajno trebale biti kreirane po uzoru na odredbe Protokola

⁵⁰ Čl. 398. PZ-a, čl. 13. Konvencije o ograničenju odgovornosti za pomorske tražbine iz 1976. kako je izmijenjena Protokolom iz 1996., Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 2/92, 12/05. I nova Strasburška konvencija iz 2012. o ograničenju odgovornosti u unutrašnjoj plovidbi (CLNI 2012) koja još nije na snazi sadržava sličnu odredbu u čl. 14. Ograničenje odgovornosti, pod određenim pretpostavkama, moguće je ostvariti davanjem jamčevine kod nadležnog suda i bez obveze pokretanja formalnog izvanparničnog postupka osnivanja fonda ograničene odgovornosti.

⁵¹ *Supra*, bilj. 30.

broj 2. Na taj način vjerojatno bi se izbjegla u sudskoj praksi već uočena automatska primjena propisa pomorskog prava osiguranja tražbina (PZ, OZ) i u slučajevima kada to nije ispravno jer postoje posebni (i sadržajno različiti) propisi prava unutarnje plovidbe.

Povezanost međunarodnih izvora pomorskog prava i prava unutarnje plovidbe uočava se i na primjeru Međunarodne konvencije o zaustavljanju brodova iz 1999. koja se načelno primjenjuje na sve plovne objekte. Ako i kada Republika Hrvatska odluči obvezati se tim međunarodnim ugovorom, potrebno je staviti inače dopuštenu rezervu u smislu neprimjene Konvencije iz 1999. na brodove koji nisu pomorski. Na taj način izbjegli bi se slučajevi kolizije odredaba te Konvencije i odredaba Protokola broj 2 kao i nepotrebno multipliciranje izvora prava koji uređuju isto pitanje.

Summary

Jasenko Marin *

ARREST OF INLAND NAVIGATION VESSELS

The arrest (attachment) of inland navigation vessels is a temporary measure directed by the court in order to secure enforcement of a claim against the person operating the vessel. The applicable international source of law related to this matter is Protocol No. 2 concerning attachment and forced sale of inland navigation vessels, which is an annex to the Convention on the registration of inland navigation vessels, concluded at Geneva on 25 January 1965. The Republic of Croatia is a contracting party to this Convention. Applicable sources of Croatian internal law are the Maritime Code and the Enforcement Act. However, these internal laws should be applied only in respect of issues not regulated by the Protocol No. 2. Furthermore, there are some substantial differences between the provisions of Protocol No. 2 and the provisions of these internal laws dealing with conditions for arrest, arrest procedure and legal consequences of the arrest. On the other hand, the Maritime Code and the Enforcement Act should be applicable in respect of the questions which vessel may be arrested and for which claims arrest could be granted.

* Jasenko Marin, Ph. D., Professor, Faculty of Law, University of Zagreb, Trg maršala Tita 14, Zagreb.

The trend of development of inland navigation law in the last decades points to its “independence” in relation to maritime law. In this context, it would be practical in the near future to adopt some kind of Croatian inland navigation code. Rules on arrest of inland navigation vessels should be included in such a Code. These rules should be modelled on the respective provisions of Protocol No. 2. In this way, automatic application of the sources of maritime law dealing with the arrest of seagoing vessels, which is noted in court practice, would be avoided in cases where it is not proper.

Correlation between international sources of maritime law and inland navigation law is demonstrated on the example of the 1999 International Convention on the Arrest of Ships. This international agreement is generally applicable to all vessels. If and when Croatia ratifies the 1999 Arrest Convention, it shall be necessary to make a reservation in order to exclude its application to non-seagoing ships. Doing so would avoid the collision of the 1999 Arrest Convention and the Protocol No 2.

Keywords: arrest of inland navigation vessels, Protocol No. 2 concerning attachment and forced sale of inland navigation vessels, temporary measure, inland navigation law, maritime law.

